

провадження є безпосереднє неприбуття підозрюваного, обвинуваченого, свідка на виклик без поважних на те причин або без відповідного повідомлення про причини свого неприбуття. Отже, безпосереднє повідомлення про причини неприбуття цілком прирівнюється за своїми юридичними наслідками до неприбуття без поважних причин. Однак треба зазначити, що застосування цього заходу є необхідним встановити, які певні причини неявки особи, передбачені у ст. 138 КПК України, при цьому, що зазначений перелік не є вичерпним, адже поважні причини можуть визначатися як такими і за рішенням уповноваженої особи, яка здійснює досудове розслідування.

Відповідний захід забезпечення кримінального провадження має свій чіткий порядок застосування та процесуального оформлення, проте дискусійним виступає питання щодо здійснення даної процесуальної дії без попереднього виклику особи, зокрема це стосується підозрюваного. Актуальними також є питання щодо затримання особи в порядку ст. 207, 208 КПК України, адже закон не дозволяє відповідним чином виносити клопотання про затримання особи з безпосередньою метою приводу для відповідного вирішення питання про застосування запобіжного заходу – тримання під вартою [3].

Привід являє собою певний важливий процесуальний інструмент забезпечення належної поведінки учасників кримінального провадження, а також відповідного зобов'язання їх виконувати свої обов'язки як під час досудового розслідування, так і під час здійснення судового розгляду. Також привід є певною кримінально-процесуальною правовідновлювальною санкцією для особи в разі її неявки за викликом без поважних на те причин, що безпосереднім чином повинно забезпечити ефективний та чіткий перебіг кримінального провадження, а також певним чином містити елемент державно-правового осуду та тимчасово обмежує свободу пересування особи.

Отже, можна зробити висновок, що привід як певний захід забезпечення кримінального провадження має свої специфічні умови, підстави, а також процесуальний порядок здійснення та відповідного оформлення під час здійснення досудового розслідування. Законодавче врегулювання здійснення приводу водночас з безпосередніми позитивними рисами, має також і певні недоліки, що потребують подальшого вдосконалення, а також відповідного дослідження в юридичній літературі.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1089>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / відп. ред.: С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Харків : Одиссей, 2013. 1104 с.

3. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина. Київ : Алерта, 2014. 420 с.

Єлизавета ПЕРЕСУНЬКО

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Гліб БАРАБАШ

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Наша держава Україна перебуває на складному шляху захисту та збереження свого суверенітету та незалежності. Сьогодні в умовах агресії проти нашої держави особливого значення набуває питання механізму забезпечення національної безпеки незалежної України. Цей механізм може добре функціонувати та забезпечувати досягнення поставлених цілей лише за умови його належного регулювання.

Забезпечення національної безпеки будь-якої країни як систематична цілеспрямована діяльність державних органів і структур громадянського суспільства щодо подолання

негативних тенденцій стосовно людини і громадянина, суспільства і держави та створення умов для їх належної життєдіяльності постійно перебуває під впливом різних факторів.

У найбільш повному вигляді перелік пріоритетів національних інтересів закріплено в Конституції та Законі України «Про національну безпеку України». Правове закріплення інтересів нації покликане зробити політику держави більш відкритою, наближеною до кожної людини, а головне – сприяти кожному представникові народу знати, які інтереси він має відстоювати, чи збігаються ці інтереси з його інтересами, чи входять його інтереси до інтересів загалу. Але негативним моментом будь-якого правового закріплення поняття явища системного характеру є його неповнота. Однак навряд чи можна навести приклад ідеального відображення у законі визначення того або іншого поняття.

Сучасний стан в Україні характеризується нестабільністю і недостатньою визначеністю системи ціннісних орієнтацій й інтересів суспільства; наявністю суттєвих суперечностей між інтересами як основних об'єктів національної безпеки (людини і громадянина, суспільства, держави), так і між інтересами різних соціальних спільнот на різних: центр – регіони. У зв'язку з відсутністю консенсусу в суспільстві з питань національних цілей, інтересів і цінностей немає належного конструктивного, стратегічно виваженого нормативно-правового забезпечення національної безпеки.

Досягненню національних цілей перешкоджають як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. До об'єктивних відносять: зниження для значної частини громадян рівня життя; виникнення соціального і етнополітичного напруження, падіння інтелектуального, технологічного і воєнного потенціалу держави. До суб'єктивних факторів належать: збереження у свідомості старих догм світоглядного і ідеологічного тлумачення; зростання асиметрії соціальних інтересів різних груп громадян; низький рівень правової культури населення, працівників державного апарату; політична боротьба за сфери впливу і владу; відсутність сформованої системи нових національних цінностей і стійких інтересів окремих груп суспільства, що дозволяють консолідувати зусилля окремих громадян, суспільства в цілому й інститутів держави на досягнення національних цілей; недостатня теоретична розробленість прикладних аспектів політики забезпечення національної безпеки України [1, с. 110].

Отже, всі ці чинники впливають на процес забезпечення національної безпеки, принципи побудови та основні структурні елементи сучасної системи забезпечення національної безпеки, зміст та форми їх правового регулювання і потребують системного та комплексного врахування в процесі сучасного державотворення.

В цей непростий для нас час одним із шляхів захисту національної безпеки України є встановлення кримінальної відповідальності за злочини, що посягають на самі основи існування нашої державності та суспільства. Загроза безпеки – це сукупність умов та факторів, що створюють небезпеку життєво важливим інтересам особи, суспільства та держави.

У сучасній кримінально-правовій літературі неодноразово порушувалося питання науково-теоретичного обґрунтування побудови санкцій. Розвиток цього питання в цілому вважається недосконалим і потребує глибшого вивчення цього правового явища [2, с. 5–11].

Передусім треба зазначити, що відповідно до ч. 2, 3 ст. 5 Конституції України право визначати та змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народу, і ніхто не може узурпувати державну владу [3].

Порушення встановленого Конституцією України порядку створення та охорони конституційного ладу на території України, а також порядку здійснення посадовими особами повноважень може становити загрозу основам національної безпеки. Національна безпека є багатограним і дуже складним юридичним поняттям, оскільки містить значну кількість взаємозалежних елементів, які співвідносяться між собою як загальні та особливі, первинні та другорядні [4, с. 350].

Злочини проти основ національної безпеки посягають не тільки на державну безпеку, а й на національну безпеку загалом, яка відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» визначається як національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [5]. Метою Закону є не розкриття основних дефініцій, а фіксація основних принципів та змісту діяльності із забезпечення безпеки держави, громадської безпеки, екологічної безпеки, безпеки особистості, інших видів безпеки, передбачених законодавством Української держави.

Злочини проти основ національної безпеки України – це суспільно небезпечні, протиправні, винні та карані діяння, які заподіюють шкоду або створюють загрозу заподіяння такої шкоди зовнішній і внутрішній безпеці держави, вчинені суб'єктом злочину [6, с. 124].

У системі Особливої частини КК України розділ стосовно злочинів проти основ національної безпеки поставлений на перше місце [6, с. 125]. Натомість, Конституція України змінила пріоритети в захисті держави і особи. В ній зазначається що людина її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України). Такий підхід обумовлений насамперед ємкістю і широтою родового об'єкта злочинів, передбачених ст.ст. 109-114 КК України [7].

Верховна Рада України 285 голосами «за» з 307-и прийняла в цілому Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України Верховною Радою України було внесено ряд змін стосовно покарання за злочини проти основ національної безпеки України, а також криміналізація колабораційної діяльності [8].

На сьогодні питання колабораціонізму, його поняття, ознаки та види, межі юридичної відповідальності колаборантів тощо набувають особливої значущості в Україні, враховуючи триваючу досі окупацію частини її суверенних територій, що відбулася з початком російської агресії, поєднаної з використанням гібридних методів ведення війни. Водночас явище колабораціонізму, досить ретельно розглянуте у працях учених-істориків, у юридичній науці дотепер залишається недостатньо вивченим

Кримінально-правова проблематика колабораціонізму має значний потенціал для її подальшої глибшої наукової розробки, що дозволить подолати прогалини науки кримінального права в цій галузі та отримати нові теоретичні та практичні досягнення. Насамперед відповідні розробки важливі з погляду повноцінної реалізації прогностичної функції, яку виконує сучасна кримінально-правова наука (як показує досвід України, вторинне ставлення до цієї функції з появою колабораціонізму призвело до плутанини та хаосу наукових ідей, невміння формулювати ефективні наукові та практичні рекомендації).

Завчасне прогнозування змін кримінально-правового регулювання відповідної сфери відносин має сприяти мінімізації суперечливих знань та, як наслідок, швидкого та якісного вирішення комплексу дослідницьких завдань.

Даний Закон спрямований на забезпечення максимального та справедливого покарання тих громадян України, які в умовах воєнного стану вчинять дії, направлені на послаблення нашої обороноздатності, посягають на суверенітет, або спричинять будь-яку шкоду цивільному населенню України.

Законом у статтях 111 та 113 Кримінального кодексу України передбачено покарання за державну зраду та диверсію в умовах воєнного стану максимальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі, з обов'язковою конфіскацією всього майна. Крім того, Законом заборонено будь-яку амністію до осіб, які скоїли державну зраду та диверсію.

Обороноспроможність є ключовим фактором військової безпеки країни, що передбачає наявність всіх необхідних засобів і механізмів для ефективного відображення реальних загроз. Інформаційна безпека (безпека інформації) є станом інформації, інформаційних ресурсів та інформаційних систем, при якому з необхідною ймовірністю забезпечується захист інформації (даних) від витоку, розкрадання, втрати, несанкціонованого знищення, спотворення, модифікації (підробки), копіювання, блокування тощо. Таким чином, дані основні елементи виявляють собою цілісне уявлення про безпеку держави на всій її території.

З метою підвищення рівня національної безпеки України розроблено основні кримінально-правові засоби її забезпечення: 1) удосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства, посилення боротьби зі злочинами, що становлять загрозу національній безпеці України; 2) зміцнення правопорядку в країні, підвищення ролі правоохоронних органів у протидії організованій злочинності та іншим злочинам, що становлять загрозу безпеці; 3) розвиток міжнародного співробітництва України тощо.

Таким чином, розбудова сектору національної безпеки і оборони значною мірою залежить від ефективності реалізації Президентом України його завдань і функцій, результативності діяльності його Секретаріату, Ради національної безпеки і оборони при Президентові та інших підлеглих йому структур. Для забезпечення стабільності конституційного ладу, узгодженого функціонування державного механізму, вищого представництва в міжнародних відносинах інститут президенства є об'єктивно необхідним.

Оскільки питання забезпечення стабільності та розвитку національної безпеки України завжди було одним із ключових пріоритетів та цілей, які ставило перед собою керівництво нашої держави ще з часів отримання незалежності, то важливим є чітка й злагоджена координація діяльності всіх суб'єктів забезпечення національної безпеки.

Отже, боротьба зі злочинами проти основ національної безпеки України, як і з іншими видами злочинної діяльності, неможлива без всебічного правового аналізу та глибокого знання складу цих злочинів.

Під злочинами проти основ національної безпеки України треба розуміти суспільно небезпечні діяння, вчинені з прямим умислом і спеціальною метою, передбаченими КК України, з посяганням на відносини, що створюють умови для захисту основ національної безпеки України в політичній та економічній сферах, у сфері державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності та обороноздатності держави у сфері науково-технічної, інформаційної, екологічної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз.

1. Пасічний Р. Національна безпека України в епоху глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 24. С. 108–111.
2. Янчук А., Блістів Т., Колесник В., Пригунов П. Нормативно-правове забезпечення національної безпеки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 5–16. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2016_1_3.
3. Конституція України : офіц. текст. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Чорний Р. Л. Проблеми поняття злочинів, передбачених у розділі I Особливої частини КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2013. № 2. С. 346–357.
5. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
6. Рубашенко М. А. Забезпечення основ національної безпеки України кримінально-правовими заходами. *Сталий розвиток 2030: правова, економічна, соціальна, екологічна та політична складові* : матеріали доповідей Міжнародної міждисциплінарної конф. (Будапешт, Угорщина). Будапешт, 2017. 160 с. С. 121–124. С. 122. URL : http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14472/1/Rubashenko_121-124.pdf.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. URL : <https://www.rada.gov.ua/>.

Діана РУКІНА

студентка ННІ права
та інноваційної освіти
Науковий керівник:

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпроперовського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції розвитку демонструють нам, що одна з найважливіших проблем правосуддя є безпосередня участь народу в цьому процесі. Щодо сучасних держав, то для них суд – це інститут захисту людей (для України також). Ще давньогрецький філософ Арістотель стверджував, що чинити правосуддя не можуть тільки судді.

На території України суд присяжних почав функціонувати з 2012 року внаслідок ухвалення Кримінально процесуального кодексу України. Тематами, які пов'язані з судом присяжних, зацікавились такі дослідники: А. Ф. Коні, В. В. Городовенко, Л. Р. Шувальська, С. І. Іваницький, В. С. Канцір, О. Г. Яновська, Р. Г. Куйбіда та інші.

Основний закон, що діє на території України і закріплює принципи, норми засади та напрями реалізації людської діяльності – Конституція України [1]. Наша держава – це демократична, соціальна, правова держава, де діє народовладдя [1, с. 3–5]. Згідно з цим пріоритетний принцип діяльності держави – це забезпечення прав людини, тому найважливішим правом для особи є можливість доступу до юстиції.

Термін «доступ до правосуддя» досить широкий. У ст. 22 Конституції України